

Sermaye Birikimi, Kalkınma, Azgelişmişlik

Kalkınma kavramının tuhaf bir sihiri var gibi görünüyor. Bu kavram kullanıldığında sanki etrafa bir sihirbazın elindeki asadan yıldızlar saçılıyor gibi. Herkes bu kavramın sihiri karşısında hayranlıkla kapılıyor ve inanılmaz bir hızla büyülüyor. Bu büyü öylesine etkili ki kalkınmayı talep etmeyen, savunmayan, istemeyen do al olarak kalmıyor.

Hakim politik güçlerin yanısıra çeşitli toplumsal, politik hareketlerin, muhalif sol pratiklerin ya da hakim kuramsal yaklaşımların yanısıra eleştirel konum alımların dahi kalkınma kavramı etrafında örülmüş böylesi bir büyüün etkisinde kaldığını anlıyor. Öyle ki muhalif analizlerin politika önerileri bile sonuçta onları muhalif oldukları güçlerle birliktene yönlendiriyor.

Hâlbuki Marx'ın belki de en temel katkısı kapitalizmin ve kapitalizme ait kavramların do al olmadığının, aksine tarihsel ve belirli bir toplumsal üretim tarzına ait olduğunu göstermesidir. Dolayısıyla Marx'ın kavramları, örneğin kar, ücret, rant vb. gibi, içerikleri itibarıyla genel algılayıktan farklıdır. Diğer bir deyişle Marx, genel kabule aykırı olarak, rant ile toprağı, ücret ile emek gücünü özdeşleştirmez, aksine toprağın rant, emek gücünün de ücret ile tanımlanmasına yol açan tarihsel toplumsal bir sistem olarak kapitalizmi sorunsallaştırır. Kalkınma kavramı da benzer biçimde, örneğin rant ve ücretin kapitalist sisteme ait kategoriler olması gibi gerçekte kapitalist sisteme ait bir kategori olarak düşünülmelidir. Bu bugünün toplumsal üretim sisteminin dayattığı bir zorunluluktur ve bu sistemin anlaşılması için de elzemdir.

{tab=ÖNSÖZ}

Önsöz

Kalkınma kavramının tuhaf bir sihiri var gibi görünüyor. Bu kavram kullanıldığında sanki etrafa bir sihirbazın elindeki asadan yıldızlar saçılıyor gibi. Herkes bu kavramın sihiri karşısında hayranlıkla kapılıyor ve inanılmaz bir hızla büyülüyor. Bu büyü öylesine etkili ki kalkınmayı talep etmeyen, savunmayan, istemeyen do al olarak kalmıyor.

Hakim politik güçlerin yanısıra çeşitli toplumsal, politik hareketlerin, muhalif sol pratiklerin ya da hakim kuramsal yaklaşımların yanısıra eleştirel konum alımların dahi kalkınma kavramı etrafında örülmüş böylesi bir büyüün etkisinde kaldığını anlıyor. Öyle ki muhalif analizlerin politika önerileri bile sonuçta onları muhalif oldukları güçlerle birliktene yönlendiriyor.

Hâlbuki Marx'ın belki de en temel katkısı kapitalizmin ve kapitalizme ait kavramların do al olmadığının, aksine

tarihsel ve belirli bir toplumsal üretim tarzına ait oldu unu göstermesidir. Dolayısıyla Marx ta kavramlar, örne in kar, ücret, rant vb. gibi, içerikleri itibarıyla genel algılayıtan farklıdır. Di er bir deyi le Marx, genel kabule aykırı olarak, rant ile topra 1, ücret ile emek gücünü özde le tirmez, aksine topra 1n rant, emek gücünün de ücret ile tanımlanmasına yol açan tarihsel toplumsal bir sistem olarak kapitalizmi sorunsalla tırır. Kalkınma kavramı da benzer biçimde, örne in rant ve ücretin kapitalist sisteme ait kategoriler olması gibi gerçekte kapitalist sisteme ait bir kategori olarak dü ünülmelidir. Bu bugünün toplumsal üretim sisteminin dayattı 1 bir zorunluluktur ve bu sistemin anlaşılması için de elzemdir. Yani biz günümüzde kalkınmadan bahsedilirken ister istemez kapitalist kalkınmadan yani topra 1n rant olmu, emek gücünün ücretlenmi halinden bahsediriz. Bunun açık edilmesi yukarıda bahsetti imiz büyüü bozacaktır. Mehmet Türkay 1n birinci bölümde kalkınma-geli me üzerine yazılar bu büyüü bozacak niteliktedir. Bu ba lamda Türkay 1n özellikle modernle me, ilerleme, geli me ve kalkınma kavramlarının gerek felsefi kökenleri, gerekse bir ara tırma programı olarak devreye sokulmasıyla ilgili yapt 1 tartı ma, bu kavramların nasıl ço u zaman ya anan toplumsal gerçekli ni anlaşılmasını zorla tırıc 1 paradigmalara haline gelebildi ini açık bir ekilde ortaya koymaktadır. Yine Türkay 1n 1srarla alt 1n 1 çizdi i bir ba ka vurgu ise, özellikle geli me kuramına alternatif olarak ortaya çıkan ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında birçok muhalif toplumsal hareket üzerinde muazzam etkisi olan azgeli mi lik kuramları ve buradan türeyen Üçüncü Dünyacılık tezlerinin, ele tirel bir ekonomi politik çerçevesinden de erlendirilmesi gereklili idir. Okuyucu, yazar 1m 1z 1n, özellikle kapitalizmin e itsiz ve bile ik geli imi ve kurumsal, ili kisel ve mekânsal yayılmasını üzerine yapt 1 1 analizlerle, Üçüncü Dünyacı tezlerin Marksist bir ele tirisini ortaya koydu u görü lerini bir bütün olarak bu çalı mada bulabilecektir.

Mehmet Türkay 1n yazıları, uzun yıllar birlikte mesai yürüttükleri Fuat Ercan 1n çalı maları ile birlikte dü ünüldü ünde Türkiye de ele tirel sosyal bilimler ve muhalif sol dünya aç 1s 1ndan, a ac 1n dallarından çıkan yeni kollar gibidir. Ayn 1 toprak ve kökten beslenen ancak geli mesini kimi zaman di er kollarla münaka a halinde kimi zaman da onlardan faydalanarak farklıla tırabilmi özgün bir kavray 1n ürünüdür.

Türkay da bu özgünlük özellikle Türkiye kapitalizmi üzerine çalı malarında kendini göstermektedir. Her eyden önce sahip olunan Türkiye kapitalizmi perspektifi, kapitalist sistemin yapısal dinamikleri ile co rafyanın toplumsal-politik, s 1n 1fsal özgünlü ünün iç içe geçmi haline i aret etmektedir. Bu analiz Türkiye de kapitalizmin geli me sürecini d 1 arıdan belirleyen, d 1 dinamiklerin belirledi i bir süreç olarak okumad 1 1 için emperyalizm merkezli yakla 1mlardan ya da içeriğinin özgünlü ünü feti le tirerek anlama çabası içine girmedi i için devlet merkezli yakla 1mlardan kendini ayırır. Türkiye de kapitalizmin geli imi sürecini s 1n 1fsal bir ili ki ve süreç olarak sermaye birikimi ni merkeze koyarak anlama-açıklama çabası Türkay 1n bu ba lamdaki çalı malarının en belirgin özelli i olarak kar 1m 1za ç 1kar. Di er yandan sermaye birikimi yakla 1m 1, Türkay 1n, Türkiye kapitalizmi ile kalkınma analizlerinin ortak paydas 1n 1 olu turmaktadır. Sermaye birikimi kapitalizmin geli me sürecinin okunabilece i, kapitalist sistem için yapısal bir aks iken özel olarak kalkınma sorunu da kapitalist sermaye birikimi sürecinin farklı evrelerinde, bu birikim süreci ile ili kili olarak anlam kazanan bir kavram-politika olarak ortaya konur. Türkay 1n çalı malarında ve lisansüstü derslerinde üzerinde özellikle durdu u Türkiye de geli me dü ünçesinin evrimi de, bu çerçevede, sermaye birikimini merkeze koyarak, Türkiye de kapitalizmin geli mesi süreci paralelinde analiz edilir. Örne in Türkay 1n 1920 ler ve 1930 lu yıllarla ilgili, dönemin önemli fikir ak 1mlar 1n 1 temsil eden tarihsel ki iliklerden olan ^evket Süreyya Aydemir, Ahmet A ao lu ve Ahmet Hamdi Ba ar üzerinden yapt 1 1 tartı ma, bu alanda zaten çok ender olan çalı malara, birikim süreci perspektifinden bakılarak yapılan özgün bir katkıyı ifade etmektedir. Burada açıkça ifade etmek gerekir ki, bu konunun yani Türkiye de geli me dü ünçesinin evriminin, sermaye birikimi perspektifinden yazılması birçok nedenle elzem görünmektedir. Umulm ki Türkay 1n bir sonraki kitap çalı ması bu yönde olsun.

Türkay 1n çalı_maları1n1 önemli ve ayırıc1 kılın bir di er nokta, odaklandı 1 farklı olgu ve süreçleri, Türkiye de genel olarak yapıldı 1n1 aksine, her bir çalı_masında aynı kuramsal yakla_m üzerinden açıklama çabasındır. Bu durum ampirisist ve eklektik çalı_maları1n çokça yaygın oldu u Türkiye sosyal bilim dünyası için ayrıca önemlidir. Kalkınma ve Türkiye de kapitalizmin geli_mesine yönelik analizlerinin ortakla_tı 1 bir zemin olarak sermaye birikimi, Türkay 1n dünya ekonomisi, devlet ve AB ye dair yakla_mları1n1n da arkasında yatan bir çerçeve olarak görünür.

Mehmet Türkay ve uzun yıllar birlikte mesai geçirdikleri Fuat Ercan 1n kalkınma sorunu üzerine odaklanarak ba_ladıkları çalı_maları, bugün kapsamını oldukça genişletmiş ve sosyal bilimlerin bütünü kapsayan bir çerçevede sermaye birikimi olarak adlandırabileceğimiz kuramsal yakla_mını, Türkiye sosyal bilimler dünyasında içinde geli_mesine öncülük etmiştir. Birçok genç akademisyen ve lisansüstü öğrencinin yeti_mesinde ve bu perspektifi geli_tirmeye ve farklı alanlara uygulama çabasındadır ise onların bilimsel donanımını yanısıra sahip oldukları insani donanımını ta_dı 1 önem a_ikâdır. Mehmet Türkay, yakla_ık yedi senedir, büyük bir co_kuyla ve artan katılımla süren ve ayrı ayrı ya da birlikte çok sayıda çalı_manı üretildi i Küçükkuşu çalı_ma grubunun da Fuat Ercan ile birlikte iki mimarından biridir.

Elinizdeki kitap Mehmet Türkay 1n çe_itli yerlerde yayınlanan makale ve konularından bir derlemeyi içermektedir. Fuat Ercan 1n gizli kılınmaları, Özgün Akduran ve Demet Özmen in incelikli planları ve bizim sırasımla ek olarak Sosyal Ara_tırmalar Vakfı ndan Serap Hanım 1n sonuç alıc1 yakla_mını bu derlemenin ortaya çıkmasındaki küçük katkılardır. Derlemenin asıl emekçisi açık ki yazardır.

Mehmet Türkay 1n, genç akademisyenlerin giderek önemsizleştirildi i bir dönemde, böylesi bir kitabın önsözünün yazılmasının bizden talep etmesinin, onun öğrencileri olarak bizi onurlandırmasının yanısıra da bir anlam ta_dı 1 açıklıdır.

Saygılarımızla.

Koray Yılmaz - Ümit Akçay

{tab=0ÇONDEKÖLER}

0ÇONDEKÖLER

Te_ekkür

.....7

Önsöz.....9

BÖRÖNCÖ BÖLÖM

KAPÖTALÖZM, KALKINMA ve AZGELÖ^MÖ^LÖK.....13

Geli_me: Felsefi Entelektüel Arka Plan

.....15

Geli_me: Kavramsal
Açıklama.....34

Geli_me Yazınında De er Sorunu.....48

Konjonktürel Bir Kavram Olarak Müdahale ve

Geli_me
Okutmadı.....62

Devlet, Ulusal Kalkınma ve Kapitalizmin
Dinamikleri.....85

Üçüncü Dünya Var mıydı? Ulusal Kalkınma Mümkün mü?.....104

1945 ten 2000 lere Söylem ve Gerçeklik Arasında

Kalkınma nın
Halleri.....115

SONUÇ BÖLÜMÜ

TÜRKİYE
KAPİTALİZM.....129

Türkiye de Kapitalizmin Geli_me
Dinamikleri.....131

Türkiye de Egemen İdeoloji-Resmi İdeoloji Olusmasına

Bir
Yaklaşım.....181

Türkiye de Kapitalist Sermaye Birikiminin
Uygulamaları.....194

Cumhuriyet Aydınlarının Tartışmalarında Devlet-Demokrasi-

Geli_me ve Günümüze
Yansımaları.....209

1948 İktisat Kongresi:

Devletçilik-Liberalizm Bir İnkilap mıdır?.....234

Küreselle_me; De_i_en Ne?

Türkiye Üzerine Bir
De_erlendirme256

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYA EKONOMOSU ve AB ÜZERİNE NOTLAR.....277

Dünya Ekonomisini Anlamak.....279

Karar Alma Süreçlerinin Özelle_tirilmesi,

Eski Aktörler Yeni
Hukuk.....295

Neoliberalizmden Kalkınmacı Yaklaşım;

Devletin Sermaye Birikimi Sürecindeki Yeri Üzerine.....319

AB-Türkiye
Entegrasyonu.....350

Avrupa Birliği ve
Sol.....367

Değişim, AB ve Sol.....375

Kapitalizm ve
Savaş.....380

{tab=ÖN KAPAK}

{tab= ARKA KAPAK}

{/tabs}